

การศึกษาความอ่อนด้อยของเพศหญิงผ่านภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย The Women's Inferiority in Contemporary Traditional Thai Wedding Photography

กาดาว วิจารย์ปรีชา¹ ธนัชชา ลาภภัทรานนท์²
บุญญาภา ครุฑพันธุ์³ และ รัชณีกร แซ่หวัง⁴
Karl daw Wijranpreecha¹ Tanutch a Lappatranon²
Punyapa Garudabandhu³ and Ratchaneekorn Sae-Wang⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความอ่อนด้อยของเพศหญิง ที่ปรากฏในภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย การวิจัยฉบับนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทยผ่านคลังภาพถ่ายของ NP photo ทั้งหมด 73 ภาพ ที่มีการเผยแพร่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 2) หนังสือ เอกสารวิชาการ วารสาร งานวิจัยที่อยู่เว็บไซต์ (website) และ 3) ตารางบันทึกข้อมูลสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์ภาพถ่าย และตีความข้อมูลที่ได้จากความถี่ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ภาพถ่ายในงานพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทยแฝงฝังความอ่อนด้อยของเพศหญิง ผ่าน 4 องค์ประกอบหลักคือ สัดส่วนและตำแหน่งในภาพ เครื่องแต่งกาย ประเภทและจำนวนเครื่องประดับ และกิจกรรม

ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ประกอบภาพส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยจากการจัดวางตำแหน่ง พบเพศชายที่ตำแหน่งทางด้านซ้าย และกึ่งกลางของภาพมากกว่าเพศหญิง 2) เครื่องแต่งกายของเพศชายพบว่า สวมใส่ชุดสูท (เสื้อและกางเกง) มากที่สุด ในขณะที่เพศหญิงสวมใส่ชุดไทยแยกชิ้น (เสื้อและกระโปรง) มากที่สุด 3) เพศหญิงสวมใส่เครื่องประดับมากกว่าเพศชาย และเครื่องประดับที่เพศหญิงสวมใส่คือ เครื่องประดับศีรษะ แว่นตา ต่างหู สร้อยคอ เข็มกลัด สังกวาล เข็มขัด เครื่องประดับข้อมือ และแหวน และ 4) กิจกรรมที่เพศชายปฏิบัติส่วนใหญ่คือ พิธีสงฆ์ กลุ่มพิธีแห่ขันหมาก การรับตัวเจ้าสาว และกลุ่มพิธีรดน้ำสังข์ ส่วนเพศหญิงมักมีบทบาทในกลุ่มพิธีสวมแหวน และกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ

จากองค์ประกอบภาพถ่ายงานแต่งงาน น้อมนำให้เห็นถึง ความอ่อนด้อยของเพศหญิงโดยกรอบสังคม ที่เพศหญิงมักถูกกำหนดให้อยู่ในฐานะที่เป็นรอง ถูกตีกรอบให้เชื่อฟัง และขาดอำนาจในการดำเนิน

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Thammasat University; ¹Email: karldaw.wij@dome.tu.ac.th

² Email: tanutch a.lap@dome.tu.ac.th ³ Email: punyapha.gar@dome.tu.ac.th ⁴ Email: rsaewang@tu.ac.th

กิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ ภาพถ่ายจึงเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการผลิตซ้ำ และเผยแพร่ความอ่อนด้อยของเพศหญิงออกสู่สังคม

ABSTRACT

This research article aims to study the inferiority of women that appears in photographs of traditional Thai wedding ceremonies. This research is qualitative research. Data were collected from 1) 73 photographs of traditional Thai wedding ceremonies by NP Photography that were published in February 2024, 2) Books, academic papers, journals, research on websites, and 3) Statistical data record tables. The analysis was conducted by examining the photographs and interpreting the frequencies to demonstrate that photographs of traditional Thai wedding ceremonies embed and reproduce the inferiority of women

The analysis was done through 4 main theoretical concepts:

1. The principle of image composition
2. Fashion in Terms of the Communication Process for Image Building
3. Gender roles, considering the activities of women and men that appear in the pictures
4. Interiorizations of Women

The analysis found that 1) in image composition, most figures were male, and men appeared more frequently in left-side and center positions within the photographs; 2) regarding clothing styles, men predominantly wore Western-style suits (jacket and trousers), while women mostly wore two-piece traditional Thai dresses (top and skirt); 3) women wore more accessories than men, including head pieces, glasses, earrings, necklaces, brooches, belts, shoulder ornaments, wrist accessories, and rings; and 4) the activities performed by men were primarily in monk ceremonies, the Khan Maak procession, the bride-receiving activity, and the water-pouring ceremony, while women mostly appeared in the ring-exchanging ceremony and other wedding-day activities.

Therefore, elements within wedding photographs reflect the inferiority of women under social frameworks, positioning women as subordinate, confined to obedience, and deprived of

agency in the performance of social activities. Photographs thus function as a medium that reproduces and disseminates the inferiority of women within society.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาพถ่าย คือหนึ่งในเครื่องมือบันทึกความทรงจำของมนุษย์ ถือเป็นสื่อและตัวกลางสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราวจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยไม่มีข้อจำกัดด้านภาษา ด้วยถือว่าเป็นภาษาสากล ดังคำกล่าวที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพมีความหมายมากกว่าคำพูดหรือการเขียนนับพันคำ” (เขาวนารถ พันธุ์เพ็ง, ม.ป.ป.) ด้วยเหตุนี้ ภาพถ่ายจึงเปรียบเสมือนเลนส์ (lens) ที่ส่องผ่านและถ่ายทอดความคิดของมนุษย์ ทั้งความคิดของผู้ที่อยู่หน้ากล้อง ในการบอกเล่าเรื่องราวที่ประทับอยู่บนรูปภาพ และความคิดของผู้ที่อยู่หลังกล้อง ในการเลือกถ่ายภาพแต่ละภาพ ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงการควบคุมบางอย่างจากสังคม เกี่ยวกับกรอบความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ภาพถ่ายจึงไม่ใช่เพียงงานศิลปะที่มีคุณค่าในด้านของความงามเท่านั้น แต่มีความสามารถในการสะท้อนสิ่งที่ตาเห็นออกมาได้อย่างสมบูรณ์แบบ ส่งผลให้ภาพถ่ายเป็นหนึ่งในเครื่องมือสื่อสารที่มีความสำคัญ ในการบันทึกประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงและร้อยพันความทรงจำ รวมถึงส่งเสริมอำนาจของภาษา ในรูปแบบที่ทรงพลังมากกว่าคำพูดหรือตัวอักษรใดๆ (รัชนิกร แซ่วัง, 2565, น. 14-16) ด้วยความสามารถเหล่านี้ ภาพถ่ายจึงถูกใช้เป็นหนึ่งในเครื่องมือของการผลิตซ้ำ ถ่ายทอดอุดมการณ์ และต่อยอดความคิดบางอย่างให้กับคนในสังคม ผ่านกระบวนการเผยแพร่รูปภาพสู่สาธารณชน ที่ทำให้เกิดการหล่อหลอมภาพจำเกี่ยวกับความเชื่อ ความคิด ทัศนคติ ต่อผู้คนในสังคมที่เป็นผู้รับสารได้อย่างรวดเร็ว

แนวทางในการศึกษาภาพถ่ายนั้น ครอบคลุมไปจนถึงเรื่องของการศึกษาภาพวาดด้วย เนื่องจากในอดีต สมัยที่ยังไม่มีการผลิตกล้องถ่ายรูป ภาพวาดนั้นเปรียบเสมือนภาพถ่ายที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวและแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์ขององค์ประกอบภายในภาพได้เช่นเดียวกัน ดังการศึกษาผลงานภาพวาด อาร์โนลฟินี (Arnolfini) ของศิลปินของ ยาน ฟัน อิกก์ (Jan van Eyck) ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสตรีในศตวรรษที่ 15 เกี่ยวกับความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อเพศหญิงและการแต่งงาน การแสดงออกเกี่ยวกับบทบาททางเพศ และเรื่องการเมืองสัมพันธได้ (Crowe, 2019) อีกหนึ่งตัวอย่างที่ทำให้เห็นถึงความสำคัญของ “ภาพ” ที่สามารถสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อย่างชัดเจน คือ ภาพถ่ายงานแต่งงานครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ของพระราชินีวิกตอเรียกับเจ้าชายอัลเบิร์ตในปี ค.ศ. 1840 (Han and Kamran, 2010, p. 10 อ้างถึงใน รัชนิกร แซ่วัง, 2565, น. 27) ที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสถานที่ระเบียบและพิธีการ สิ่งของที่ใช้เป็นสื่อเชิงสัญลักษณ์ และเครื่องแต่งกายของเจ้าสาว ในพิธีแต่งงานที่มีมาตั้งแต่ยุคกลาง (Wood, 2025 อ้างถึงใน รัชนิกร แซ่วัง, 2565, น. 27) ภาพถ่ายชุดนี้ กลายเป็นต้นแบบของ

การถ่ายภาพงานแต่งงานและการจัดงานแต่งงานที่ได้รับความนิยมในยุคต่อมา (รัชนีกร แซ่วัง, 2565, น. 27) ภาพถ่ายเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ภาพถ่ายสามารถบอกเล่าเรื่องราวในขณะนั้นได้อย่างชัดเจน ไม่ผิดกับการศึกษาเรื่องราวผ่านตัวอักษรหรือคำพูด

จากหลักฐานดังกล่าว ทำให้เห็นว่า การเผยแพร่ภาพถ่ายจากกลุ่มชนชั้นสูง เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบพิธีแต่งงานให้กับคนทั่วไป ทั้งขั้นตอนและระบบความเชื่อในการดำเนินพิธีการ ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสิ่งของต่าง ๆ ที่สื่อถึงชีวิตคู่ ตลอดจนภาพตัวแทนของความเป็นเจ้าสาวที่สมบูรณ์ในยุคสมัยนั้น ภาพถ่ายงานแต่งงาน จึงถือเป็นเครื่องมือที่สะท้อนบริบททางสังคม ในยุคหนึ่งเกี่ยวกับความรักต่างเพศ (heterosexuality) และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ผ่านการดำเนินพิธีการในงานแต่งงาน และยังแสดงให้เห็นถึงระบบอำนาจนำ (hegemony) ของกลุ่มชนชั้นนำที่ใช้อำนาจ (dominate) เผยแพร่และสร้างชุดความคิดแบบฝังลึก รวมถึงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับชีวิตคู่ให้กับสังคมได้

ดังนั้น เมื่อการผลิตภาพถ่ายในยุคสมัยของพระราชินีวิกตอเรียกับเจ้าชายอัลเบิร์ตในปี ค.ศ. 1840 สามารถแสดงให้เห็นถึงระบบความคิด ความเชื่อ ตลอดจนแนวปฏิบัติของสังคมในยุคสมัยนั้นได้ กลุ่มผู้ศึกษา จึงมีความตั้งใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ ภาพถ่ายงานแต่งงานในพิธีมงคลสมรสตามแบบประเพณีไทย ที่จะสะท้อนประเด็น เกี่ยวกับแนวปฏิบัติชีวิตคู่ และบทบาททางเพศในสังคมไทย รวมถึงพิจารณากระบวนการที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อย (interiorizations of women) เพราะแม้ว่าในสังคมปัจจุบันจะมีการให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น แต่ค่านิยมแบบดั้งเดิมของสังคมไทย ยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดบทบาทของเพศหญิง ให้อยู่ภายใต้กรอบความคาดหวังของสังคมอยู่เสมอ ซึ่งสามารถเห็นได้จากบริบทต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่มีการยกย่องเพศชายมากกว่าเพศหญิง (systemic male preference) ส่งผลให้มีการปลูกฝังเกี่ยวกับบทบาทในการดำรงชีวิตคู่และการสร้างครอบครัว ที่ทำให้เพศหญิงต้องอยู่ในสถานะที่เป็นรอง ทั้งในฐานะลูกหรือภรรยา (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2550 อ้างถึงใน สุขุมมา อรุณจิต, 2565, น. 170) และนำมาสู่การกีดกันและด้อยค่าเพศหญิงในเรื่องอื่นๆ ในลักษณะที่เพศหญิงจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบและด้อยกว่า ขณะที่เพศชายจะเป็นผู้นำและได้เปรียบมากกว่าอยู่เสมอ (สุขุมมา อรุณจิต, 2565, น. 170) อีกทั้งในภาพถ่ายงานแต่งงาน ยังถือเป็นภาพถ่ายพิธีการทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบระบบเครือญาติในสังคมไทย และสะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางเพศในสังคมได้ ผ่านการจัดวางตำแหน่งของเพศหญิงและเพศชายในรูปภาพ สีของเครื่องแต่งกายและการสวมใส่เครื่องประดับต่าง ๆ ที่ให้คุณค่าต่อความเป็นชายเหนือกว่าความเป็นหญิง (รัชนีกร แซ่วัง, 2565, น. 32-33)

ภาพถ่ายงานพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย ถือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงระบบและวิถีปฏิบัติที่คนในสังคมไทยให้การยอมรับ ผ่านการสั่งสม เลือกรับ ปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม มีการสืบทอดและใช้เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกัน (กรมศิลปากร กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์, ม.ป.ป.) จึง

สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและทัศนคติโดยภาพรวมของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังถือเป็นหนึ่งในหลักฐานที่สามารถนำมาพิสูจน์เกี่ยวกับความอ่อนด้อยของเพศหญิงได้ ด้วยการจ้างมองภาพถ่าย และหาจุดร่วมที่ทุกภาพมีเหมือนกันจะทำให้เห็นว่า การเลือกผลิตภาพ การนำเสนอภาพ ตลอดจนเนื้อหาที่ปรากฏในภาพ แสดงให้เห็นถึงประเด็นเกี่ยวกับบทบาททางเพศที่สำคัญของเพศหญิงและเพศชายที่มีความแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความอ่อนด้อยของเพศหญิงที่ปรากฏในภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย

ขอบเขตการวิจัย

เกณฑ์ในการเลือกคลังภาพถ่ายมีดังต่อไปนี้

1. เว็บไซต์และเพจเฟซบุ๊ก (page facebook) NP photo ที่มักถ่ายภาพการแต่งงานโดยเฉพาะคู่บ่าวสาวผ่านภาพอย่างละเอียดผ่านที่อยู่ของ NP photo ที่แสดงถึงแรงบันดาลใจในการเก็บภาพพิธีแต่งงาน ถ่ายทอดผ่านความคิดสร้างสรรค์ของช่างภาพ ซึ่งมีจำนวนผู้ติดตาม 33,000 คน และมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการถ่ายภาพงานแต่งงาน 13 ปี รวมถึงได้รับกระแสตอบรับจากผู้ใช้บริการถ่ายภาพงานแต่งงานในเชิงบวก (NP photo, ม.ป.ป.)

2. ภาพถ่ายที่ถูกเผยแพร่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 จากรายงานสถิติจำนวนการจดทะเบียนสมรสโดยกรมการปกครอง ปี พ.ศ. 2567 เนื่องจากเดือนกุมภาพันธ์มีสัดส่วนของการจดทะเบียนสมรสสูงที่สุดจำนวน 41,326 คู่ ในขณะที่เดือนอื่น ๆ มีการจดทะเบียนสมรสเฉลี่ย 16,000 คู่ - 25,000 คู่ (กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน, 2567) จากข้อมูลดังกล่าวจึงคาดการณ์ได้ว่า มีแนวโน้มที่มีคู่สมรส จัดงานพิธีมงคลสมรสมากที่สุด ในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับการจดทะเบียนสมรส

3. ผลงานคลังภาพถ่ายที่มีพิธีมงคลสมรสตามรูปแบบประเพณีไทย ซึ่งมีพิธีการที่สำคัญทั้งหมด 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) พิธีสงฆ์ ตักบาตรเลี้ยงพระ 2) พิธีแห่ขันหมาก 3) พิธีรดน้ำสังข์ (เสฐียรโกเศศ, 2515) และการแสดงถึงความเป็นไทยผ่านเครื่องแต่งกาย

เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ได้ทำการศึกษาผ่านคลังภาพของ NP photo เพียงแห่งเดียว ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการสรุปผลเชิงภาพรวมของอุตสาหกรรมการถ่ายภาพงานแต่งงานภายในประเทศไทยทั้งหมด การวิเคราะห์และสรุปผลจากงานวิจัยฉบับนี้ จึงไม่ใช่ข้อตัดสินเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการถ่ายภาพงานแต่งงานทั้งหมดในประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักการจัดองค์ประกอบภาพ

1.1 จุดแห่งความสนใจ (center of interest)

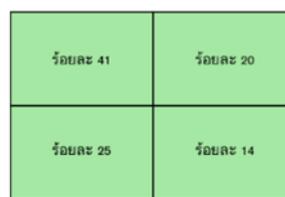
จุดแห่งความสนใจ คือ จุดเด่นของภาพที่ดึงดูดสายตาผู้ชม ทำให้เข้าใจเรื่องราวของภาพได้ง่ายขึ้น ซึ่งสามารถสร้างจุดแห่งความสนใจได้หลายวิธี เช่น การใช้แสง สี มุมกล้อง หรือการจัดวางตำแหน่งของวัตถุให้โดดเด่น (ณัฐนนท์ ณ นคร และ กฤษณ์ ทองเลิศ, 2567) ซึ่งทางกลุ่มผู้ศึกษาได้เลือกใช้ 2 แนวคิดจากหลักการจัดองค์ประกอบภาพ ได้แก่

1.1.1 กฎสามส่วน (rule of third) เป็นหลักการแบ่งพื้นที่ภาพออกเป็น 3 ส่วนเท่า ๆ กัน ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยเส้นแนวตั้งและแนวนอนจะตัดกัน เกิดเป็นจุดตัดจำนวน 4 จุด และเป็นตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับการวางวัตถุหลักหรือตำแหน่งบุคคล เพื่อสร้างจุดแห่งความสนใจให้กับภาพ และช่วยให้ภาพดูสมดุลและดึงดูดสายตามากขึ้น กลุ่มผู้ศึกษาจึงนำจุดตัดดังกล่าว มาใช้ในการแบ่งพื้นที่ 3 ตำแหน่ง ได้แก่ 1) ตำแหน่งทางด้านซ้าย 2) ตำแหน่งกึ่งกลาง 3) ตำแหน่งทางด้านขวา ดังแสดงในภาพ 1

1.1.2 ตำแหน่งสนใจ (position) ในกรอบภาพ ซึ่งเป็นหลักการที่มีการแบ่งภาพเป็นทั้งหมด 4 ส่วน โดยนำหลักการมองตามธรรมชาติของมนุษย์เข้ามาแบ่งสัดส่วน เป็นร้อยละตามจุดที่ดึงดูดมากในการมองภาพ จึงสามารถจัดลำดับตำแหน่งความสนใจ หรือจุดโดดเด่นของภาพเรียงจากมากไปน้อย (ชัยศวนิชวัฒนานนุวัติ, 2552, น. 130-134) ได้ดังนี้ 1) ตำแหน่งด้านซ้ายบน 2) ตำแหน่งด้านซ้ายล่าง 3) ตำแหน่งด้านขวาล่าง และ 4) ตำแหน่งด้านขวาบน ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 1 แสดงการแบ่งตำแหน่งตามการวางตำแหน่งของจุดเด่นหลักตามกฎสามส่วน (Rule of Third)

ภาพ 2 แสดงสัดส่วนตำแหน่งสนใจในกรอบภาพ

2. เครื่องแต่งกายในแง่กระบวนการของการสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ (image building)

การแต่งกายแฟชั่นสามารถสร้างความหมายให้แก่ร่างกาย ตัวบุคคล และนำเสนอภาพจำบางอย่างต่อสายตาผู้พบเห็น เนื่องจากการแต่งกาย การทำผม การใช้เครื่องประดับ แม้กระทั่งการใช้น้ำหอมกลิ่นต่าง ๆ ล้วนนับเป็นหนึ่งใน “สาร” ที่ทำให้ผู้รับสารเกิดการตีความ หรือนิยามประเภทของบุคคล

ผ่านการใช้แฟชั่น จึงมีการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการสร้างและนำเสนอภาพลักษณ์ตนเอง (สุชาติ วิทยุโยและ, 2562, น. 34)

3. บทบาททางเพศ (gender roles)

บทบาททางเพศสภาพ หมายถึง พฤติกรรม หน้าตาและความรับผิดชอบของเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งถูกกำหนดขึ้นโดยสังคม ตั้งอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างในการรับรู้ของสังคม ซึ่งจะกำหนดว่าเพศหญิงและเพศชายควรที่จะคิด แสดงออก รวมถึงรู้สึกอย่างไรตามเพศสรีระของพวกเขา (Blair, 2007, p. 10 อ้างถึงใน จีราพัชร์ ใจเที่ยงธรรม, 2556, น. 50) บทบาททางเพศจึงแสดงถึงบรรทัดฐานของสังคม และพฤติกรรมของแต่ละเพศที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป ที่ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสมในสังคมนั้น แสดงให้เห็นว่าความเป็นหญิง หรือความเป็นชายนั้น มิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอม หรือการประกอบสร้างทางสังคมผ่านแหล่งต่าง ๆ ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา หรือสื่อต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนี้จะอยู่ในชีวิตประจำวัน เกิดขึ้นโดยสมาชิกในสังคมไม่รู้ตัว (สุชมา อรุณจิต, 2565, น. 172)

ในสังคมไทยตั้งแต่อดีต บทบาททางเพศของเพศหญิงและเพศชาย ไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นด้วยความสามารถของบุคคล แต่ถูกกำหนดขึ้นจากการตัดสินผ่านความแตกต่างทางสรีระ การที่เพศหญิงมีสรีระที่มีความบอบบางมากกว่าเพศชาย ส่งผลให้ถูกมองว่าไร้ความสามารถ ถูกกดขี่ และนำมาสู่การกีดกันเพศหญิงออกจากบทบาททั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (หมัดเฟาชี รูบามา และคณะ, 2564, น. 125) ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ในสังคมปัจจุบัน บทบาททางเพศของเพศหญิง ยังคงถูกจำกัด ริดรอน และขาดความเสมอภาคระหว่างเพศ จากกรอบค่านิยมทางวัฒนธรรมรูปแบบเดิม ที่ยังคงฝังรากลึกอยู่ในการใช้ชีวิตประจำวันของคนไทย จนทำให้เกิดระบบสังคมที่ยกย่องเชิดชูเพศชายมากกว่าเพศหญิง (system male preference) ด้วยการจำกัดบทบาทให้เพศหญิงมีความเป็นรอง ในฐานะของบุตรสาวและภรรยา (สุภัชชา บุญเหลือ, 2565, น. 8-9) ส่งผลให้เกิดการผลิตซ้ำภาพจำแบบเดิม เกี่ยวกับบทบาททางเพศของเพศหญิงในสังคม ผ่านการเป็นผู้ตามที่ขาดศักยภาพ รวมถึงขาดอำนาจในการเป็นผู้นำที่สังคมยอมรับ

ความเหลื่อมล้ำทางเพศ (gender inequality) จึงเกิดจากค่านิยมและบรรทัดฐานสังคม ที่ส่งผลให้การกระจายทรัพยากรและโอกาสให้กับเพศหญิงและเพศชายไม่เท่าเทียมกัน จึงเกิดเป็นบทบาททางเพศที่แตกต่างกัน เช่น การที่เพศหญิงมักถูกวางบทบาทให้เป็นผู้ดูแลบ้านเรือน ในขณะที่เพศชายถูกคาดหวังให้เป็นผู้ให้และผู้ผู้นำในสังคม (สุกิจ ชัยมุสิก และ สุภากร หอมกลิ่น, 2567, น. 48-50)

4. กระบวนการที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อย

กระบวนการที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อย กล่าวถึงเพศหญิงที่ถูกทำให้อ่อนด้อยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ที่แฝงฝังอยู่ในสังคมปิตาธิปไตย (patriarchy) ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมาตลอดในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึง

ปัจจุบัน เพศหญิงยังคงถูกปฏิบัติเป็นวัตถุทางเพศ เป็นผู้ปฏิบัติตามและเป็นเบี้ยล่างของเพศชาย รวมถึงมีภาพลักษณ์ที่ยังคงหยุดอยู่กับที่ในภาพพจน์ของความอ่อนแอ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ขาดอำนาจทางสังคม จึงต้องได้รับการคุ้มครองจากเพศชายอยู่เสมอ (จักรกฤษ กมุทมาศ, 2556 อ้างถึงใน สุภัชชา บุญเหลือ, 2565, น. 1-3) แม้ในปัจจุบันสังคมจะให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น แต่ค่านิยมแบบดั้งเดิมยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของเพศหญิง ให้อยู่ภายใต้กรอบความคาดหวังของสังคม กระบวนการทำให้เพศหญิงอ่อนด้อยนั้น จึงถือเป็นสิ่งที่คงอยู่ในวิถีคิดของคนไทย และปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นชุดความคิดแบบฝังลึก การถูกจำกัดสิทธิของเพศหญิงกลายเป็นเรื่องปกติเป็นความคุ้นชินที่สืบเนื่องมาแต่อดีต (พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม, 2565, น. 222) ซึ่งสามารถเห็นได้จากบริบทต่างๆ ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ ในรูปแบบของภาพและสัญลักษณ์ (image and signs) ผ่านตำแหน่ง การจัดวางองค์ประกอบภาพที่มีความสัมพันธ์ต่อการกำหนดความสำคัญของบุคคลในภาพ (ชัยยศ วณิชวัฒนาวุฒิ, 2552, น. 130-134) และการจัดลำดับบทบาท (function ranking) เกี่ยวกับการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชายในสังคม (Goffman, 1987, p. 32)

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ เช่น หนังสือเอกสารวิชาการ วารสาร งานวิจัย และที่อยู่ของเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย และความอ่อนด้อยในเพศหญิง รวมถึงภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย

2. รวบรวมภาพถ่ายมงคลสมรสตามประเพณีไทย จาก NP photo และจัดทำตารางจัดเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย ตามองค์ประกอบภาพ การแต่งกาย กิจกรรมและจำนวน โดยระบุลำดับภาพ เพศสภาพ และเงื่อนไขอื่น ๆ ได้แก่

2.1 ตำแหน่งและจำนวนของเพศชายและเพศหญิงในภาพถ่าย

2.2 รูปแบบเครื่องแต่งกายของเพศหญิงและเพศชายในภาพถ่าย

2.3 จำนวนเครื่องประดับของเพศหญิงและเพศชายในภาพถ่าย

2.4 จำนวนและประเภทกิจกรรมที่เพศหญิงและเพศชายกำลังปฏิบัติในภาพถ่าย ใน 6 กลุ่มพิธี

คือ 1) พิธีสงฆ์ 2) พิธีแห่ขันหมาก 3) การรับตัวเจ้าสาว 4) พิธีรดน้ำสังข์ 5) การสวมแหวน และ 6) กิจกรรมอื่น ๆ ในงาน

3. นำสถิติจากการนับจำนวน มาพิสูจน์ต่อข้อสันนิษฐานว่า ภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย เป็นภาพถ่ายที่สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนด้อยของเพศหญิง ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกลุ่มผู้ศึกษาใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย การทำตารางบันทึกข้อมูลสถิติ ที่แสดงให้เห็นถึงจำนวน ตำแหน่ง การแต่ง

กาย เครื่องประดับ และการทำกิจกรรม ภายในภาพถ่ายของทั้งเพศหญิงและเพศชาย มาเปรียบเทียบกัน เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบความต่างของข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากตาราง เพื่อนำมาตีความประเด็นที่แฝงฝังอยู่ในภาพถ่าย เนื่องจากรับจำนวนสามารถแสดงให้เห็นถึงข้อพิสูจนีในบางประเด็นได้อย่างชัดเจน เช่น การให้ความสำคัญเกี่ยวกับเพศ การครอบงำพื้นที่ในงานพิธีการ บทบาทหน้าที่และประเภทของกิจกรรมที่ถูกกำหนด และการเลือกนำเสนอภาพของสื่อ เป็นต้น ซึ่งสามารถสะท้อนชุดความคิดที่มีการสืบทอดผ่านระบบพิธีการ อันมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนในการเลือกปฏิบัติ และการแสดงออกทางเพศ จึงสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อพิสูจนีเกี่ยวกับความอ่อนด้อยทางเพศได้ หากแต่ในบางเงื่อนไขจำเป็นต้องมีการพิจารณาประกอบกับแนวคิดหรือทฤษฎีเพิ่มเติม เพื่อพิสูจนีให้เห็นถึงกระบวนการที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อย กลุ่มผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดและทฤษฎีเพิ่มเติมมาประยุกต์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการตีความประกอบกับตารางบันทึกข้อมูลสถิติ ได้แก่

4.1 หลักการจัดองค์ประกอบภาพ ประกอบด้วย กฎสามส่วน และตำแหน่งสนใจในกรอบภาพ เพื่อใช้พิจารณาถึงตำแหน่งสำคัญของภาพ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถสื่อสารถึงความสำคัญของบุคคล สะท้อนความหมายเชิงอำนาจ แสดงถึงสถานะ และการให้ความสำคัญจากสังคม จำนวนที่พบในแต่ละตำแหน่งจึงสามารถสะท้อนแนวคิดของสังคมที่มีต่อเพศ ตลอดจนสามารถนำมาใช้พิสูจนีเกี่ยวกับความอ่อนด้อยของเพศหญิงที่ปรากฏในภาพได้

4.2 เครื่องแต่งกายในแง่กระบวนการของการสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ (image building) เพื่อใช้พิจารณาถึงกรอบและบรรทัดฐานของสังคม ในประเด็นการสร้างภาพลักษณ์ทางเพศของเพศหญิงและเพศชายแบบเหมารวม ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากรูปแบบ และจำนวนของรูปแบบเครื่องแต่งกาย รวมถึงเครื่องประดับที่ปรากฏในงาน ที่สะท้อนถึงกรอบแนวคิดของสังคมที่มีต่อการแต่งกายของเพศใดเพศหนึ่ง ทำให้จำนวนที่ปรากฏ สามารถนำมาใช้บ่งบอกถึงกระบวนการที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อย ผ่านแง่มุมของการสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ได้

5. สรุปผลตามทฤษฎีหลักการจัดองค์ประกอบภาพ บทบาททางเพศสภาพ และแนวคิดกระบวนการที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อยเพื่อพิสูจนีความอ่อนด้อยของเพศหญิงที่ปรากฏในภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย ในรูปแบบพรรณนา (description)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาองค์ประกอบภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทยทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ สัตว์ส่วนและตำแหน่งในภาพของเพศหญิงและชาย การแต่งกาย เครื่องประดับและกิจกรรมจำนวน 73 ภาพ ผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จำนวนและตำแหน่งของเพศหญิงและเพศชาย

1.1 จำนวนของเพศหญิงและเพศชายที่ปรากฏในภาพถ่าย พบว่า เพศชายปรากฏในภาพรวม 286 คน จำนวน 60 ภาพ และพบเพศหญิงปรากฏในภาพรวม 124 คน จำนวน 57 ภาพ สรุปได้ว่า พบภาพที่ปรากฏเพศชายในคลังภาพจำนวนมากกว่เพศหญิง แม้จำนวนภาพจะห่างกันเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนจากจำนวนบุคคลที่ปรากฏ พบว่า พบเพศหญิงจำนวน 124 คน ซึ่งไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนเพศชายที่พบจำนวน 286 คน

หากพิจารณาสัดส่วนของจำนวนคนที่ปรากฏในภาพ พบว่า มีภาพที่ปรากฏเพียงเจ้าสาวและเจ้าบ่าว จำนวน 26 ภาพ และในภาพถ่ายที่ปรากฏเจ้าสาวเจ้าบ่าวและบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จำนวน 39 ภาพ ซึ่งพบว่าในภาพดังกล่าว พบเจ้าบ่าวปรากฏในภาพร่วมกับบุคคลอื่นจำนวน 37 ภาพ และพบเจ้าสาวปรากฏในภาพร่วมกับบุคคลอื่นจำนวน 22 ภาพ

1.2 ตำแหน่งในภาพถ่าย พบว่า 1) ตำแหน่งทางด้านซ้ายของภาพ พบเพศชายจำนวน 47 ภาพ และพบเพศหญิงจำนวน 26 ภาพ 2) ตำแหน่งบริเวณกึ่งกลางภาพ พบเพศชายจำนวน 21 ภาพ และพบเพศหญิงจำนวน 13 ภาพ 3) ตำแหน่งทางด้านขวาของภาพ พบเพศชายจำนวน 38 ภาพ และพบเพศหญิงจำนวน 39 ภาพ

จากข้อมูลดังกล่าว เมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดจุดแห่งความสนใจ และกฎสามส่วน สามารถสรุปได้ว่า ภาพส่วนใหญ่เพศชายจะปรากฏในตำแหน่งสำคัญของภาพถ่ายมากกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะในตำแหน่งด้านซ้ายและกึ่งกลาง ซึ่งเป็นจุดนำสายตาและจุดที่ใช้เน้นความสำคัญขององค์ประกอบภาพ รวมแล้วเพศชายปรากฏ 68 ภาพ ขณะที่ภาพถ่ายที่เพศหญิงปรากฏมากกว่าเพศชาย มีเพียงในตำแหน่งด้านขวา คือ 39 ภาพ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญเป็นรองในภาพ

ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบพิธีการได้มีการให้ความสำคัญต่อเพศชายมากกว่า จากสัดส่วนจำนวนที่มีเพศชายมากกว่าในรูปภาพที่มีคนหมู่่มาก และการจัดวางตำแหน่งหน้ากล้อง รวมถึงตำแหน่งการจัดองค์ประกอบภาพ จากหลังกล้องของช่างภาพที่ผลิตภาพถ่ายดังกล่าว เพราะภาพในแต่ละมูมนั้น มีระดับของการส่งเสริมความสนใจหรือความโดดเด่นไม่เท่ากัน รูปภาพที่แสดงหลักฐานว่าเพศชายปรากฏในตำแหน่งสำคัญของภาพถ่ายมากกว่าเพศหญิง และรูปภาพที่ปรากฏสัดส่วนของเจ้าบ่าวในภาพคนหมู่่มาก

มากกว่าเจ้าสาว ในฐานะตัวแทนของพิธีการ จึงแสดงให้เห็นและตอกย้ำถึงการให้ความสำคัญต่อเพศชาย ในภาพถ่ายงานพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย ที่มีบทบาทในการแสดงออกภายในงานมากกว่าเพศหญิง

ภาพ 3 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 1

ภาพ 4 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 2

ภาพ 5 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 3

2. รูปแบบและจำนวนเครื่องแต่งกายของเพศหญิงและเพศชาย พบว่า รูปแบบชุดที่เพศชายสวมใส่มีจำนวน 3 ประเภท คือ 1) ชุดสูท (เสื้อและกางเกง) 2) ชุดแยกชิ้น (เสื้อและกางเกง) และ 3) ชุดไทยแยกชิ้น (เสื้อและกางเกง) ในขณะที่เพศหญิงพบรูปแบบชุดที่สวมใส่จำนวน 2 ประเภท คือ 1) ชุดไทยแยกชิ้น (เสื้อและกระโปรง) และ 2) ชุดเดรส (dress) และยังพบว่า ชุดของเพศชายสวมควบคู่กับกางเกงเป็นหลัก และเพศหญิงสวมใส่ชุดควบคู่กับกระโปรงเป็นหลัก

เมื่อนำข้อมูลข้างต้นมาใช้วิเคราะห์ ผ่านแนวคิดเครื่องแต่งกายในแง่กระบวนการของการสื่อสาร เพื่อสร้างภาพลักษณ์ พบว่า เพศหญิงกลับถูกจำกัดอยู่ในกรอบของความงาม และความเหมาะสมตามประเพณี อย่างการใส่ชุดเดรส สีตามธีม (theme) ของงาน หรือชุดไทยแยกชิ้นเสื้อกระโปรงเท่านั้น ในขณะที่เพศชายถูกส่งเสริมให้แต่งกายในแบบสากล เพื่อสร้างเสริมความเป็นผู้นำ และความทันสมัยแบบตะวันตก แต่เพศหญิงนั้นมักถูกนำเสนอผ่านการสร้างภาพลักษณ์ให้มีความเป็นหญิง ที่ต้องแสดงถึงความอ่อนหวาน และมักถูกจำกัดจากกรอบทางสังคมให้ต้องเป็นผู้ที่รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือความดั้งเดิมไว้เสมอ เช่น การใส่ชุดไทย ซึ่งเป็นรูปแบบชุดที่พบลำดับรองลงมาจากเดรส ซึ่งรูปแบบของชุดสะท้อนถึงการที่สังคมไทย ไม่เปิดโอกาสให้เพศหญิงก้าวออกจากกรอบเดิม ๆ หรือแสดงรสนิยมส่วนบุคคล เป็นการยึดโยงเพศหญิงให้ติดอยู่กับความดั้งเดิม เพื่อให้เป็นไปตามบริบทการสร้างภาพลักษณ์ของเพศหญิงที่ดีในงานพิธีการ ตามบรรทัดฐานของสังคมไทย

3. ประเภทและจำนวนการสวมใส่เครื่องประดับของเพศหญิงและเพศชาย พบว่า เพศหญิงปรากฏสวมใส่เครื่องประดับทั้งหมด 225 ภาพ รวม 313 ชิ้น โดยมีเครื่องประดับที่นิยมสวมใส่มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ 1) เครื่องประดับข้อมือ 2) ต่างหู และ 3) สร้อยคอ ขณะที่เพศชายปรากฏการสวมใส่เครื่องประดับ

จำนวน 126 ภาพ รวม 251 ชิ้น โดยมีเนคไท (necktie) และเข็มกลัด เป็นเครื่องประดับที่โดดเด่นมากที่สุด จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า เพศหญิงมีการสวมใส่เครื่องประดับมากกว่าเพศชาย ทั้งด้านจำนวนชิ้น และจำนวนภาพ ที่ปรากฏตามแต่ละประเภทของเครื่องประดับ ยกเว้นเนคไท และเข็มกลัดที่เพศชายมีการสวมใส่มากกว่าเพศหญิง

ข้อมูลนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการที่สังคม มีการยึดโยงคุณค่าของเพศหญิงไว้กับการสวมใส่เครื่องประดับ ในการสร้างภาพลักษณ์ที่เหมาะสมจากการเสริมความงาม สร้างความสมบูรณ์ของตัวตน ผ่านการตกแต่งร่างกาย และแสดงออกผ่านรูปลักษณ์ภายนอกมากกว่าเพศชาย โดยการใช้แฟชั่นเป็นเครื่องมือ ในการสร้างแรงกดดัน เพื่อผลักดันให้เพศหญิงต้องแต่งกายให้น่ามอง เหมาะสม สอดคล้องกับบรรทัดฐานในการเข้าร่วมงานสำคัญทางสังคม จึงอาจกล่าวได้ว่า การสวมใส่เครื่องประดับไม่ได้เป็นเพียงการบ่งบอกรสนิยม หรือการเสริมสร้างความงามของเพศหญิงเท่านั้น แต่ยังเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สังคมใช้ควบคุมเพศหญิงให้แสดงออกภายใต้กรอบของความงามตามอุดมคติ โดยใช้เครื่องประดับเป็นสื่อกลางในการนิยามตนเอง ผ่านการสวมใส่บนเรือนร่าง

ภาพ 6 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 4

ภาพ 7 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 5

4. ประเภทและจำนวนกิจกรรมที่เพศหญิงและเพศชายกำลังปฏิบัติในภาพถ่าย พบว่า เพศหญิงที่กำลังปฏิบัติกิจกรรมในภาพถ่ายรวม 34 ภาพ จำนวน 45 คน และเพศชายปรากฏภาพที่กำลังปฏิบัติกิจกรรมในภาพถ่ายรวม 65 ภาพ จำนวน 127 คน โดยหากสรุปจากช่วงกลุ่มพีธีต่าง ๆ พบว่า 1) กิจกรรมที่ปรากฏภาพเพศชายมีการปฏิบัติกิจกรรมมากกว่าเพศหญิง คือ ในกลุ่มพีธีสงฆ์ กลุ่มพีธีแห่ขันหมาก กิจกรรมรับตัวเจ้าสาว และกลุ่มพีธีรดน้ำสังข์ 2) กิจกรรมที่ปรากฏภาพเพศหญิงมีการปฏิบัติกิจกรรมมากกว่าเพศชาย คือ กิจกรรมในช่วงกลุ่มพีธีสวมแหวน และกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ที่ปรากฏในวันงาน ทำให้สามารถสรุปได้ว่า เพศชายมีจำนวนการปรากฏตัวในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในงานพิธีมงคลสมรส

มากกว่าเพศหญิง ทั้งในแง่ของจำนวนบุคคล จำนวนภาพที่ปรากฏ และจำนวนพิธีที่มีส่วนร่วม ภาพถ่ายดังกล่าว จึงสามารถแสดงให้เห็นบทบาททางเพศหญิงและชายได้ ดังนี้

4.1 เพศชายคือ ผู้นำ บทบาทของผู้นำในงานพิธีการจะตกเป็นของเพศชาย เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมส่วนต่าง ๆ เพศหญิงจะทำหน้าที่หลักในการการตอบสนอง และดำเนินกิจกรรมที่สืบเนื่องหรือส่งเสริมกระทำของเพศชาย อาทิ การนั่งรอ การร่วมนั่งเป็นสักขีพยาน การเข้าร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น จากคลังภาพพบว่า กิจกรรมที่แสดงบทบาทหน้าที่อันโดดเด่นของเพศหญิงมีเพียงกิจกรรมเดียว คือ ภาพกิจกรรมการกั้นประตูเงินประตูทอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อยู่ในบรรยากาศอันสนุกสนาน หากความจริงจังได้ยาก แสดงให้เห็นว่า ในส่วนของกิจกรรมที่เพศหญิงมีบทบาทสำคัญ เป็นขั้นตอนที่ไม่ต้องอาศัยภาวะผู้นำ ไม่ต้องมีการใช้ความสามารถหรือความน่าเชื่อถือแต่อย่างใด ในขณะที่กิจกรรมหลัก หรือกิจกรรมที่ดำเนินขั้นตอนทางพิธีการเกือบทั้งหมด บทบาทหน้าที่ในการแสดงภาวะผู้นำ จะตกเป็นของเพศชาย อาทิ การดำเนินขบวนขันหมาก การรับตัวเจ้าสาวเข้าพิธี การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า สังคมขาดความเชื่อมั่นว่าเพศหญิงจะอยู่ในบทบาทของผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ ทำให้จัดวางบทบาทหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานทั้งหมดไว้ให้กับเพศชายในการเป็นผู้ดำเนินงาน ทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากการกีดกันเพศหญิงออกจากบทบาททางด้านสังคม ด้วยกรอบค่านิยมในการยกย่องเชิดชูเพศชายมากกว่าเพศหญิง ที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งแสดงออกและสะท้อนออกมาให้เห็นผ่านการจัดวางบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ระหว่างเพศหญิงและเพศชายในงานพิธีการ

ภาพ 8 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 6

ภาพ 9 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 7

4.2 พื้นที่ที่จำกัดกรอบบทบาทหน้าที่ของเพศหญิงและเพศชาย โดยพื้นที่ภายใน (indoor) ถูกจำกัดให้เป็นพื้นที่ของเพศหญิง และพื้นที่ภายนอก (outdoor) เป็นพื้นที่ของเพศชาย ข้อพิสูจน์นี้เห็นได้อย่างชัดเจน ในช่วงของกิจกรรมพิธีแห่ขันหมากจนถึงช่วงกิจกรรมพิธีรับตัวเจ้าสาว ที่มีการจำกัดพื้นที่ของฝ่าย

เจ้าสาวไว้ที่ส่วนด้านในอาคาร ในขณะที่พื้นที่ด้านนอก เป็นส่วนการเดินขบวน ที่ถูกขับเคลื่อนโดยฝ่ายเจ้าบ่าวเป็นส่วนสำคัญ รวมถึงมีการสร้างอุปสรรคขัดขวาง เช่น ประตูลูกตุ้มประตูลูกตุ้ม เป็นต้น เพื่อให้เพศชายได้มีโอกาสแสดงความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ส่วนเพศหญิงถูกจำกัดให้อยู่แต่พื้นที่บริเวณภายในอาคาร และสอดคล้องกับบทบาทของผู้รับเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการรับดอกไม้ การรับสินสอด และการรับซองเงินจากการกันประตูลูกตุ้มประตูลูกตุ้ม อันสะท้อนศักยภาพอันอ่อนด้อยในเชิงเศรษฐกิจหรือหาสิ่งของต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง ส่งผลให้เพศชายถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีศักยภาพมากกว่า และมักได้แสดงตนในบริบทของผู้ให้หรือผู้ที่เหนือกว่าเพศหญิงอยู่เสมอ และทำให้เพศหญิงถูกมองว่าไร้ความสามารถ ตลอดจนถูกทำให้ดูอ่อนด้อยไปโดยปริยาย

ภาพ 10 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 8

ภาพ 11 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 9

4.3 เพศหญิงกับความเป็นแม่ ในภาพถ่ายพบว่า หน้าที่ในการอุ้มเด็ก และดูแลเด็ก ยังคงถูกมอบหมายให้กับเพศหญิงเป็นหลัก ในฐานะของความเป็นแม่อยู่เสมอ ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการที่ทำให้เพศหญิงตกเป็นรองในฐานะของแม่และภรรยา ที่มีหน้าที่ยึดโยงกับครอบครัว และถูกความคาดหวังในบทบาทของความเป็นแม่และภรรยาที่ดี ในขณะที่เพศชายแม้มีบุตร แต่ไม่ถูกผูกมัดและได้รับความกดดันจากสังคมให้ต้องเลี้ยงดูบุตรเท่ากับเพศหญิง

ภาพ 12 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 10

ภาพ 13 ภาพถ่ายจากคลังภาพ NP
photo ภาพที่ 11

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทยทั้งหมด 73 ภาพสามารถสรุปได้ว่าภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย เป็นภาพถ่ายที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อย ผ่านสัดส่วนจำนวนในภาพที่เพศหญิงน้อยกว่า การปรากฏตัวในตำแหน่งที่ไม่สำคัญ การใช้เครื่องประดับเพื่อสร้างตัวตน อันแฝงนัยแห่งการยึดโยงเพศหญิงกับความงาม รวมถึงกิจกรรมที่ทำให้เพศหญิงเป็นผู้ตาม ทั้งเชิงพื้นที่ และการยึดโยงความเป็นแม่และภรรยา ในขณะที่เพศชายมีจำนวนมากกว่าตำแหน่งของเพศชายที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับเครื่องแต่งกาย และกิจกรรมที่มีความเป็นตะวันตก ซึ่งแฝงนัยความเป็นผู้นำ

ผลการศึกษาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยที่ทำให้ความอ่อนด้อยของเพศหญิงยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย แม้จะมีการเรียกร้องเกี่ยวกับสิทธิสตรีและความเท่าเทียมทางเพศที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน มีสาเหตุสำคัญมาจาก การผลิตซ้ำภาพลักษณ์เพศหญิงในสื่อ ในแง่มุมของความอ่อนด้อย จนกลายเป็นภาพจำ ภายใต้โครงสร้างของระบบอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ ดังตัวอย่างของภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทยที่กล่าวไปแล้วหรือสื่ออื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ที่มักจะถ่ายทอดภาพตัวแทนของเพศหญิงในแบบอุดมคติให้ได้รับบทบาทนางเอก และมีบุคลิกที่เรียบร้อย เป็นภรรยาที่ดี รวมถึงทำหน้าที่ในการดูแลบ้านเลี้ยงบุตร และจำเป็นต้องพึ่งพาเพศชาย ในทางตรงกันข้าม เพศหญิงที่ไม่ปฏิบัติตามกรอบค่านิยมและ

บทบาททางเพศที่สังคมกำหนดไว้ มักจะถูกวางให้รับบทบาทของนางร้าย และได้รับบทสรุปที่สะท้อนถึงการลงโทษทางศีลธรรม (ภัทรวดี ไชยชนะ, 2562, น. 140) ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดและอำนาจของเพศชาย ที่ยังคงมีอิทธิพลในกระบวนการผลิตสื่อภาพยนตร์ โดยเฉพาะผู้สร้างภาพยนตร์ ที่มีส่วนในการกำหนดทิศทาง การนำเสนอภาพตัวแทนของเพศหญิงให้สอดคล้องกับแนวคิดกระแสหลักทางเพศ (พนิดา หันสวาสดี, 2544, น. 96) ซึ่งนำไปสู่การลดทอนคุณค่าของเพศหญิงในการนำเสนอสื่อ ปัจจัยอีกหนึ่งประการที่มีความสำคัญคือ ระบบความคิดในสังคมไทยที่สืบเนื่องมาจากกฎหมายแบบดั้งเดิมในอดีต ที่ทำให้บทบาทของเพศหญิงมีฐานะทางสังคมที่ด้อยกว่าเพศชายมาก รวมถึงถูกลดทอนสิทธิหน้าที่ในบทบาททางด้านเศรษฐกิจและการเมือง ตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้ระบบพิธีการในรูปแบบทางการปัจจุบัน ยังคงให้ความสำคัญต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2546, น. 79) ทำให้แม้เพศหญิงจะมีบทบาทมากขึ้นภายใต้สังคมทั่วไปในชีวิตประจำวัน แต่หากเป็นช่วงเวลาของงานพิธีการที่สำคัญ เพศหญิงจะถูกลดบทบาทลงเสมอ กรอบความคิดบางอย่างในงานพิธีการของไทย มีการให้อำนาจเพศชายมากกว่าเพศหญิง จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ความสามารถในตัวเพศหญิง ไม่ถูกนำเสนออย่างโดดเด่นหรือเป็นที่ประจักษ์ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความอ่อนด้อย มากกว่าความเท่าเทียม ผ่านการผลิตซ้ำและเผยแพร่สื่อต่าง ๆ การสืบทอดระบบพิธีการในลักษณะนี้ ส่งอิทธิพลต่อผู้รับสาร ในการหล่อหลอมชุดความคิดแบบเดิมซึ่งส่งผลให้ความอ่อนด้อยของเพศหญิงยังคงไหลเวียนอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน

การนำเสนอรูปภาพเหล่านี้ผ่านสื่อ ถือเป็นการตอกย้ำถึงความจริงที่ว่า แม้ในปัจจุบันสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ภาพพจน์ของเพศหญิงยังคงวนเวียนหยุดนิ่งอยู่กับที่ ผ่านการเป็นเพศที่ถูกกีดกันด้อยค่า และเสียเปรียบ รวมถึงถูกตัดสินว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ และขาดศักยภาพที่เทียบเท่ากับเพศชาย ภาพถ่าย ถือเป็นสื่อประเภทหนึ่ง ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสืบทอด และเผยแพร่อุดมการณ์แบบชายเป็นใหญ่ ผ่านระบบการครองอำนาจนำของเพศชาย ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความคิด ความเชื่อ และทัศนคติของผู้คนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย กลุ่มผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการพิสูจน์เกี่ยวกับความอ่อนด้อยของเพศหญิงที่ปรากฏในภาพถ่ายงานพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทยแล้ว ยังพบว่าระบบความคิดที่ทำให้เพศหญิงอ่อนด้อย ถือเป็นหนึ่งในชุดความคิดฝังลึกที่ถูกหล่อหลอมในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ผ่าน

ระบบงานพิธีการ และการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการผลิตซ้ำถึงความอ่อนด้อยของเพศหญิง ดังนั้น การวิจัยในอนาคต ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบในประเด็นที่ว่า ภาพถ่ายภาพพิธีมงคลสมรสสมัยใหม่ ที่มีรูปแบบไม่เป็นไปตามงานพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย ยังคงแสดงให้เห็นถึงความอ่อนด้อยของเพศหญิงปรากฏอยู่ด้วยหรือไม่ เพื่อพิจารณาว่า ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง และรูปแบบพิธีการที่เปลี่ยนไป เพศหญิงถูกนำเสนออย่างไรผ่านสื่อ ยังคงถูกนำเสนอตามกรอบความคิดแบบเดิม คือการถูกทำให้ดูอ่อนด้อย หรือถูกนำเสนอในแง่บวกที่แตกต่างออกไปอย่างไรบ้าง การศึกษาเปรียบเทียบนี้จะทำให้เห็นถึงระบบความคิดเกี่ยวกับเพศของไทยอย่างชัดเจน ว่าภาพพจน์ของเพศหญิงในบริบทของสังคมปัจจุบัน กำลังถูกตัดสินและนำเสนออย่างไร ผ่านการศึกษาภาพถ่ายงานพิธีมงคลสมรสที่มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับความอ่อนด้อยของเพศหญิงในสังคม

จากบทสรุปและอภิปรายผล ทำให้เห็นว่า สื่อถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ถูกใช้ในการสืบทอดระบบแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่ ผ่านการตอกย้ำ รวมถึงนำเสนอภาพเกี่ยวกับความอ่อนด้อยของเพศหญิงออกสู่สังคม เพราะสื่อมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบอำนาจนำ ผู้ที่ครอบครองสื่อ สามารถใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการครอบงำสังคมได้ ดังนั้นแล้ว หากต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือแนวคิดเกี่ยวกับความอ่อนด้อยของเพศหญิงที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม ควรเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาของการนำเสนอสื่อ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเผยแพร่ชุดความคิด และส่งอิทธิพลต่อผู้คนได้ในวงกว้าง ผ่านการรณรงค์เพื่อให้มีการนำเสนอภาพของเพศหญิงในสื่อต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม อันนำมาสู่การแก้ไขชุดความคิดแบบฝังลึก ผ่านการใช้ระยะเวลาในการบ่มเพาะ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการหล่อหลอมชุดความคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางเพศ ให้เข้ามาแทนที่ระบบความคิดแบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งจะเป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม ในการพัฒนาไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยหลักการมองภาพ (gaze at pictures) แล้วนำมาตีความเพื่อแสดงให้เห็นถึงประเด็นที่แฝงฝังอยู่ในสังคม ผ่านภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสที่ถูกเลือกมานำเสนอผ่านสื่อเป็นสำคัญ ซึ่งอาจมีปัจจัยเพิ่มเติมอันส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนต่อการสรุปผลของข้อมูล ดังนั้น ในการพิจารณาเกี่ยวกับความอ่อนด้อยของเพศหญิงที่ปรากฏในภาพถ่ายพิธีมงคลสมรสตามประเพณีไทย จึงควรนำปัจจัยแฝงอื่น ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างช่างภาพและบ่าวสาวในงานพิธีการสถานที่ในการจัดงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมงานและบ่าวสาว ตลอดจนรูปแบบในการถ่ายภาพตามกระแสนิยมในขณะนั้น เป็นต้น มาพิจารณาร่วมด้วยเพื่อสรุปผลการวิจัยอย่างครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน. (2567). ระบบสถิติทะเบียนทั่วไป รายงานสถิติจำนวนทะเบียนสมรส รายเดือนประจำปี 2567.
<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/GENSTAT/STATFAM/#/marry>
- กรมศิลปากร กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. (ม.ป.ป.). ทำไมต้องรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม?.
<https://www.finearts.go.th/promotion/view/7333>
- จิราพัชร ใจเที่ยงธรรม. (2556). การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องเพศสภาพและเพศวิถีในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยยศ วณิชวัฒนาวุฒิ. (2552). การจัดองค์ประกอบศิลปะถ่ายภาพ : การจัดภาพ (Composition). *วารสารศิลปกรรมบูรพา*, 12(2), 129-134. 9130-Article Text-14752-1-10-20240131.pdf
- ณัฐนนท์ ณ นคร และ กฤษณ์ ทองเลิศ. (2567). องค์ประกอบภาพ คุณค่าทางวารสารศาสตร์ และการสื่อความหมาย ที่สะท้อนผ่านภาพข่าว รางวัลศิธา อมันตกุล ของ “สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย”. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 28(3), 139-150. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jca/article/view/277207/184842>
- นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2546). ผู้หญิงไทยกับบทบาทผู้นำในสังคมยุคใหม่. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 16(1), 79. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69960/56823>
- พินดา หันสวาสดี. (2544). ผู้หญิงในภาพยนตร์ : กระบวนการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทย. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. SURE.
<https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/1670>
- พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม. (2565). การส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในมุมมองของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(1), 220-231. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD/article/view/254281/172442>
- ภัทรวดี ไชยชนะ. (2562). การสื่อสารภาพตัวแทนสตรีผ่านภาพยนตร์ไทย. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง. (ม.ป.ป.). การสื่อสารด้วยภาพและกระบวนการถ่ายภาพ. มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี. มหาวิทยาลัยศรีปทุม ชลบุรี.

<https://www.chonburi.spu.ac.th/comm/admin/knowledge/A523one.pdf>

รัชนีกร แซ่วัง. (2565). *ทัศนวัฒนธรรมร่วมสมัย : Visual Culture in Contemporary Issue*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุกิจ ชัยมุสิก และ สุภากร หอมกลิ่น. (2567). ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศในบริบทวัฒนธรรมและการพัฒนา. *วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์*, 1(4), 47-58. <https://doi.org/10.14456/jssi.2024.19>
<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

สุมา อรุณจิต. (2565). ความรุนแรงทางเพศ: บทสะท้อนความไม่เสมอภาคทางเพศ. ใน ภูซังค์ เสนานุช (บ.ก.), *บทสะท้อนความหลากหลายของความรุนแรงในกระแสเปลี่ยนแปลง*. การสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสการสถาปนาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครบรอบ 65 ปี (น.167-178). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุชาติ ทิพย์ยอแล๊ะ. (2562). *การสื่อสารและการบริโภคเชิงสัญลักษณ์เครื่องแต่งกายแบรนด์เนมของชนชั้นกลาง*. [วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2019/TU_2019_6007030148_10301_11464.pdf

สุรัชชา บุญเหลือ. (2565). *ภาพลักษณ์แห่งความเท่าเทียมในบทบาทของเพศหญิง*. [โครงร่างวิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร

เสฐียรโกเศศ. (2515). *ประเพณี เรื่องแต่งงานบ่าวสาวของไทย*. กรุงเทพฯ: กองวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

หมัดเฟาซี รูบามา, จันทราทิพย์ สุขุม, สนั่น ยามาเจริญ, และ อับดุลเราะห์มัน มอลอ. (2564). บทบาทเพศสภาพตามหน้าที่และสิทธิในด้านครอบครัว สังคม และการเมืองไทย: มุมมองนักศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ. ใน วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์ (บ.ก.), *กลุ่มการเมืองการปกครองและนิติศาสตร์. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12* (น. 123-139). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Crowe, C. (2019). the woman's role in Jan van Eyck's Arnolfini portrait. *Citations Journal of Undergraduate Research*, 16(1), 30-33.

https://www.lagrange.edu/academics/undergraduate/undergraduate-research/citations/_images/08CroweC%202019Citations%20The%20Womans%20Role%20in%20Jan%20van%20Eycks%20Arnolfini%20Portrait.pdf

Goffman, E. (1987). *Gender advertisement*. New York: Harper Torchbook.

NP photo. (ม.ป.ป.). *About Us*. NP photo, <https://iamnp.com/wedding/>